

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas

2002 m. gegužės 18 d.

Nr. 97 (20)

Saturday supplement May 18, 2002

No. 97 (20)

Poezijos vakaras

Tikrovės, net blogio pažinimo poezija visada su gėrio gaida

Ziniasklaidos informacija, rodos, tiksliausia (bent kai kada). Ji pateikia reportažus — faktus ir viską... Neseniai viename amerikiečių akademiniame žurnale buvo teigiama, kad poezija pasako daugiau tiesos apie tikrovę negu žiniasklaidos reportažai. Buvo pateiktas pavyzdys: anglų poeto Gerard Manley Hopkins *The Wreck of the Deutschland*, poema apie šturpią laivo tragediją, keleivių žūtį, bet ir apie kai kurių žmonių nuostabią drąsą ir didvyriškumą. Tik tokioje poemoje galima visa tai pavaizduoti. Tikrai, poezija gali perduoti gilesnę tiesą — pačių žmonių patirtį, lydimą jausmų ir vaizdų. Ir ta tiesa išlieka. Dingsta visi „reportažai“, o vis dar skaitome įvairių tautų epus, kuriais atkuriam žmonių išgyvenimus. Jie tampa ir mūsų išgyvenimu, net po daugel metų.

Poezija yra viena iš meno sričių. Kaip menas, ja siekiama parodyti tikrovę, ... na, bent tikrovės atplaišas. O kiekviena tikrovės atplaiša gali turėti ar net būti pilna blogio... Kad ir žmonių gyvenimas. Kiek jame skausmo ir tragedijos. Prisimename ką tik Čikagoje įvykusį Penktąjį poezijos vakarą. Apie skausmą, liūdesį, netektį, praradimus byloja Vitalijos Bogutaitės, Eglės Juodvalkės, Liūnės Sutemos lyrika. Julija Švabaitė vaikšto po Vilnių ir vis randa gatvėje klaidžiojančių apleistų vaikų. Ir klausia: „Kur šią naktį nakvosit?“. O Sigitas Geda prisipažino, kad kartais rašo, nes pyktis verčia jį... Ir pyktis, ir liūdesys, ir susirūpinimas dėl tikrovėje esamo blogio... Argi menas neturi atskleisti grožį? Kur Grožis?

Rūpesčiu pasigendama gėrio. Liūdesiu pasigendama gėrio. Pyktiu pasigendama gėrio. Pačiame žmoguje yra gėrio pajutimas, kuriuo reaguojama į tikrovės atlaūžą, kuri užkrėsta blogiu. Tai — protestas prieš blogį. Žmoguje... ir jo poezijoje vis suskamba gėrio gaida. Tikrovę vaizduojant... Blogio akivaizdoje protestuojant...

Kęstutis A. Trimakas

Šio priedo puslapiuose...

Penktasis poezijos vakaras Čikagoje, šeštadienį, 2002 m. gegužės 11 d. Svečias iš Lietuvos, laureatas Sigitas Geda ir keturios poetės iš JAV: Vitalija Bogutaitė, Eglė Juodvalkė, Liūnė Sutama ir Julija Švabaitė (1 psl.); viršų vakaro poezijos programos viršelės — dail. Ados Sutkuviėnės.

Avangardo meistro Jono Meko naujas filmas: „Kai aš taip stumiuosi toliau, retkarčiais grožio akimirksnis krito per mano akis“ (2 psl.).

Laureato Sigito Gedos naujoji poezija: „Ir aš vaikštau čionai...“ (3 psl.).

Rašytojo Vytauto Bubnio naujas romanas *Balandžio plastėjime* — apie karą valstybėje ir širdyje (žr. *Leidiniai*, 4 psl.).

Vyresnioji karta bręsta ne automatiškai, bet ryšiais su kitais, sugyvendami santuokoje, kaupdami išmintį, dvasingumą ir kt. (žr. *Švystelėjimai*, 4 psl.).

PENKTASIS POEZIJOS VAKARAS ČIKAGOJE

VIOLETA DRUPAITĖ-COLE

Poezija veda žmoniją į nežinomąjį tolumo dangaus pasaulį, kur nurimsta visi sielvartai ir kančios — H. Heine

2002-ųjų gegužės 11-osios šeštadienį, Motinos dienos išvakarėse, nuo pat ryto Čikagos priemiestiuose lijo lietus, o vakare miestą užgriuvo ištisa liūtis. Tačiau renginį organizavusių JAV Lietuvių Bendruomenės Kultūros tarybos narių džiaugsmui dargana pasirodė bejėgė prieš poeziją. Į Penktąją poezijos dieną prisirinko pilnutėlė Jaunimo Centro kavinė!

JAV LB Kultūros Tarybos pirmininkė Marija Remienė pradėjo vakarą išvesdama paralėlę tarp Motinos dienos, pavasario ir poezijos. Kas gi juos vienija? — Gimimas. Motina gimdo kūdikį, su pavasariu atgimsta gamta, o poezija atgaivina sielą. Neparašysi eilių šalta širdimi. Turi ištirpti širdies ledai, kad ji taptų atvira poetiniam žodžiui, — tiek juos sakant, tiek ir jų klausantis.

Penktajame poezijos vakare dalyvavo keturios išeivijoje gerai žinomos poetės ir svečias iš tėvynės, Lietuvos Rašytojų sąjungos premijos laureatas Sigitas Geda.

Pirmoji vakaro viešnia — penkių eilėraščių rinkinių autorė VITALIJA BOGUTAITĖ pradėjo poezijos dienos eilėraščių „Rytietiška džiaugsmo detalė“. Vyraujanti poetės eilėraščių tema — žmogaus ir lyg smilteles iš rankų byrančio laiko priešpastatymas, skausmas dėl žmonių susvetimėjimo šaltame technikos amžiuje. Net ir pirmojo eilėraščio pavadinime švystelėjęs žodis „džiaugsmas“ kontekste tenuskaamba pašaipiai: „niekas nemato džiaugsmo...“ Toliau eilėraštis Silvijai: „išroviau žiedus su šaknim, daugiau neįėjau...“, išroviau liūtų su šaknim, sausrai paruošiau save...“ ...Ir pluoštelis eilėraščių iš 2000-aisiais išleisto knygos *Apmąstymai, arba pokalbis su savimi* (beje, knygą buvo galima išsigyti poezijos vakaro metu). Visur jautiamas gilus pesimizmas. Toks išpūdis, kad skausmas ir pasimetimas gyvenimo vingiuose yra visų poetės eilėraščių motyvas:

*Mama, motule, mamulyte, ...
...Pavargau klajodama,
Be Tavęs ilgu ir liūdnu...*

*...Tau būsiu gera, tik
manęs neapleisk, tik sugrįžk, mamulėle,
Man sunku be tavęs...*

Klausantis šio eilėraščio, tur būt, ne vienas nuriedėjo ašara... Ramus, aiškus, gerai įvaldytas Eglės balsas, įdomūs eilėraščiai. Net rinkdama šukes jos herojė tikisi sugrįžti:

*...Praeitis sužudo ant plakto
molio grindų...
...Ji tikisi spindinčiom akim
sugrįžti į namus...*

atspausdintas pirmasis poetės rinkinys „Tebūnie tartum pasakoje“. Poezija brandi ir kupina gilių išgyvenimų bei filosofinių pamąstymų, joje gausu simbolių ir netikėčiausių metaforų:

*Žemės dievai paliko mus
visus —
ir tuos, kurie jais tikėjo,
ir anuos, kurie kalbėjo
juos esančius tik svajonėje...*

Tvirtas, kiek rūstus poetės balsas akcentuoja kiekvieną žodį. L. Sutama neduoda atsakymų. Ji klausia, verčia mąstyti ir jausti:

*...Migla aptraukiau akis,
kad nematyčiau liūdnu veidų,
neskaityčiau liūdnu eilėraščių.*

*Perkūnu užtrenkiau ausis,
kad negirdėčiau...
...Matau migla aptrauktom
akim,
Girdžiu perkūno užtrenktom
ausim...*

*...Ar man ramu, nežinau,
Ar gyvenu, nežinau.*

Kiekvienas poetas — tai savitas ir nepakartojamas pasaulis. Ketvirtoji vakaro viešnia JULIJA ŠVABAITĖ vėlgi kitokia. Poetės eilės tai nuoseklių pasakojimų, gimę iš kasdienybės bei prisiminimų. Juose nerasi nei rafinuotumo, nei mistikos. Eilės, kaip, beje, ir pačios poetės balsas, tylios, švelnios ir raminančios. Visada giedra ir rami ji kiekvieno savo eilėraščių išlieka ištikima pasirinktai misijai, kad žemėje neliktų abejingumo skausmui, kentėjimams ir praradimams. Jau prieš daugelio metų...

*daugelio metų...
... Žiba žiedas dabar ant
mano piršto.
Skauda skauda man jį, kaip
ir visą gyvenimą...
Kas ji muvės po manęs...*

Vakaro svečią iš tėvynės, poetą Sigitą Gedą pristatė literatūrologas ALGIRDAS TITUS ANTANAITIS. Šįkart jam duotą laiką paskaitininkas išnaudojo vien vardindamas poeto nuveiktus darbus bei nuopelnus. Nenuostabu, — juk išleista net dešimt eilėraščių knygų vaikams, penkiolika rimtosios poezijos rinkinių, parašyti scenarijai populiariems kino filmams „Velnio nuotaka“, ir „Komunaro gatvė“, žodžiai muziklams „Paskutinės pagonių apeigos“ (muz. Kutavičiaus), „Meilė ir mirtis Veronoje“ (muz. Antanėlio), daugybė recenzijų, dvidešimt penkiomis knygomis išleisti vertimai, o ir paties poeto eilėraščių knygos išverstos į vokiečių, anglų, švedų, norvegų bei rusų kalbas. Nepriklausomybės atkūrimo dienomis poeto prakalbos skambėjo ne vien Vingio parke, bet su jomis S. Geda apvažiavo ir visą Lietuvą. Poetas yra pelnęs dvi valstybines, Jotvingių, Poezijos pavasario, Baltijos ansamblės ir kitas literatūrinės premijas.

Po Antanaičio įvadą vieną svečio eilėraščių labai švelniai, lyriškai ir profesionaliai perskaitė šiuo metu gyvenanti Čikagoje aktorė iš Lietuvos ZITA DAKNIENĖ.

Ir pagaliau prie mikrofono — SIGITAS GEDA. Jo šiame vakare skaityta poezija gero, kai skiriasi nuo iki tol skam-

Penktajame poezijos vakare savo kūrybą skaičiusieji: Vitalija Bogutaitė, Liūnė Sutama, Julija Švabaitė, svečias iš Lietuvos, laureatas Sigitas Geda ir Eglė Juodvalkė, ir poezijos deklamuoja aktorė Zita Daknienė.

Poetai rašo savo širdies krauju, kitaip tai ne poezija, o vienu gražių žodžių skambesys. Vidinė vakaro įtampa su kiekvienu eilėraščiu palaipsniui kyla ir pasiekia kulminaciją, kai prie mikrofono pasirodo šešių poezijos rinkinių autorė, viena ryškiausių lietuvių išeivijos poetė — LIŪNĖ SUTEMA. Daug vandens nukėjęs nuo 1955-ųjų, kai buvo

gelį metų Julijos Švabaitės kūryboje išryškėjo amžina gėla ir nostalgija savo vaikystės ir jaunystės pasauliui. Gegužės 11-ąją skaitytas „Motinos ziedo“ ciklas — taipogi duoklė praeičiai:

*...Kaip save nuvalyti, iš-
prausti,
Kad neliktų jokios dėmės sie-
loje, pernykščių ar*

bėjusių poetų eilių, ji daugiau tiesmukiška ir šiurkšti. Taiklūs ir negailestingi epitetai kai kur užrašyti „tarptautine kalba“, suprantama gal ir ne visiems išeivijos lietuviams. Tarp eilučių prasiveržia nepakantumas kasdieniui neteisybei, o viena knyga, poeto žodžiais tariant, tiesiog visa

Nukelta į 2 psl.

Avangardo meistrų mūsų tautietį filmininką ir poetą Joną Meką pavadino *The New York Times* apžvalgininkas Amy Taubin savo straipsnyje „An Avant — Garde Master“. Tomis praėjusių metų gruodžio mėnesiais apie J. Meką ir jo filmus nemažai rašė ir kiti New Yorko laikraščiai bei žurnalai. Mat New York tuomet laukė, o paskui žiūrėjo paskutiniojo J. Meko filmo premjerą.

Savo naujausią filmą J. Mekas pavadino neįprastai ilgu pavadinimu „Kai aš taip stumiausi, toliau, retkarčiais grožio akimirkos krito per mano akis“. Tai jo paties lietuvių kalbą išverstas pavadinimas, o angliškose užrašuose šio filmo pavadinimas skamba taip: „As I Was Moving Ahead Occasionally I Saw Brief Glimpses of Beauty“.

Dar užpėnai, vos baigęs ir dar niekur nerodęs, man rašy-

Naujas avangardo meistro filmas

nufilmuoti subtilius, beveik nepastebimus daiktus, patyrimus, jausmus ir juos supriesti su atgrasiais veiksmais bei politiniais įvykiais su mūsų dienų politine sistema. Pasak autoriaus, šis filmas — romantikams, ekstazę ar rojų gabaliukus randantiems akimirkoje, kai pro atvirą langą plūsteli švelnus vasaros vėjas, kai pražysta obelų ar vyšnių žiedas, o žiemą ore pradeda skraidyti snaigės...

The New York Times apžvalgininkas pripažįsta, kad filmas beveik penkių valandų, bet čia pat subtiliai pašmaikštauja, jog gali būti vadinamas ir trumpu, palyginus su 79-eriais autoriaus gyvenimo me-

nariams pirmojo uždario čekij, parke išskylančių draugų grupę. Pasak apžvalgininko, rankinės kino kameros judesiai tolygūs, scenos rodomos po 15 sekundžių. Filmo pabaigoje jos rodomos labai trumpai, jų skaičius daugėja. Greitai kadru kaita kuria vaizdų momentiško, laikinumo (lyg atminties) įvaizdį. Vaizdai prabėga pro akis dar nespėjus jų užfiksuoti. Atmintyje lieka tik įvairių objektų judesiai. J. Mekas nori pagauti judesio esmę. Jam tai yra dabarties transformacija į praeitį.

Filme užfiksuota daug šviesių akimirkų, vaikų šypsenų, pirmųjų žingsnių, žodžių, malonių susitikimų su draugais, artimais meno pasaulio žmonėmis, su gamtos stebuklais.

Kitas to paties laikraščio autorius, J. Meko naują filmą pavadino vienu iš epiškiųjų eksperimentinių filmų, tvirtina, kad jį galima laikyti tavytės jausmų meditacija, kad darydamas šį filmą archyvinę juostų fragmentus autorius sujungė į jausmų dokumentiką. Atkreipiamas dėmesys į ekrane šmėkšiojančius užrašus: „Gyvenimas eina toliau!“, „Mėgaukis mažais momentais, akimirkomis“. Tie užrašai, esą tarsi filmo apibendrinimai. O filmo pavadinimas ir turinys sako, kad jame, kaip ir kituose Jono Meko dienoraštinuose filmuose, jis nori parodyti gyvenimo džiaugsmo, šviesos, gėrio kruopelės, rojų gabaliukus.

„Taip. Aš vis galvoju apie rojų gabaliukus, stovėdamas ant 'Informacijos plento' ir klausydamasis kompiuterių armyderio.“

Šitais „Global Village“ ir „Informacijos plento“ laikais žmonija giliai giliai ir desperatiškai verkia, išsiilgusi tylių, ramių salų, vietų prie tylių upelių, kur tik vabzdžiai dūgia, ir tiek gelių, tiek gėlių, ir tu sėdi ten, vienas tik su savimi, ir tu negalvoji nei planuoti ir esi toli užu minčių, ir tu tik sėdi ir tu jautiesi, tu žinai, kad tu esi Rojuje... Rojus šviesa ant Piero della Francesca angelo veido yra daug svarbiau negu visas technologinis ir kompiuterių industrija triukšmas...“ — taip kalbėjo J. Mekas garbės

daktaro regaliją jam įteikimo iškilnėse Kaune, Vytauto Didžiojo universiteto senato posėdyje, 1997 metais. O tas naujasis J. Meko filmas kaip tik ir siekia tų tylių, ramių salų, tylių upelių, kur tik vabzdžiai dūgia, gelės kvėpia, o ne asbestas ar benzinas.

The New York Times apžvalgininkas A. Taubin rašo, kad J. Meko filmas „As I Was Moving Ahead Occasionally“ buvo matomas New York „Filmų Antologijos archyve“ (Anthology Film Archives). Rašoma, kad ta J. Meko įsteigta Antologija nėra tikrai New York avangardinių filmų premjerų vieta. Tai vienintelis Kino teatras, rengiantis nekomercinių filmų ilgalaites peržiūras. Ką šiuo metu veikia Filmų antologijos archyvas, J. Mekas nusakė, atsakydamas į kito avangardinio kino tyrinėtojo Jerome Sans klausimą: „Antologija tebėra aktyviausia nepriklausomo avangardinio kino propaguotoja Jungtinėse Valstijose. Kita vertus, turiu pasakyti, kad nepriklausomo kino laukas per pastaruosius trisdešimt metų tiek išsiplėtė, kad jo nebėra aprėpti jokia pavienė institucija. Nuo visų kitų panašių institucijų, muziejų ir archyvų Amerikoje mes skiriamės tuo, kad esame vieninteliai, kurie dar ir rūpinasi avangardinio kino išsaugojimu, be to, mes esame sukaupę didžiausią pasaulio dokumentinės medžiagos, informacijos apie avangardą biblioteką. Antologijoje yra per 12,000 filmų, daugiausia nepriklausomų kūrėjų. Turim labai nedaug pinigų filmams saugoti, bet nesiliaujam pinigų ieškoje“, — sakė J. Mekas.

Europoje mane žino kaip filmininką, Lietuvoje — aš esu „Anthology Film Archives“ kuratorius, archyvistas, finansininkas ir valdytojas“, — The New York Times cituoja J. Meko žodžius. M. Taubin dar priduria, kad beveik 50 metų mūsų garsumis tautietis filmininkas J. Mekas ir palaiiko avangardinį kiną Amerikoje. Jis sukūrė beveik du tuzinus šio žanro filmų, kurie pelnė visuotinį pripažinimą.

Algimantas Antanas Naujokaitis

Grazina Mareckaitė, straipsnio „Drama baltame fone“ autorė, yra dramaturgė ir teatrologė. Svarbiausi jos kūrniai: *Berniukas su baldais* (1981), *Sutemi sakmės* (1982), *Eglės namai* (1987), *Salve* (1987), *Cecilijos helionė*, *Raganos*, *Gyvenimo teatras* (2001).

Scena iš pjesės *Malyš*. Kairėje — Tėvas (aktorius Arvydas Dapšys) ir Silvija (aktorė Gabriela Kuodytė). Dimitrij Matvejev nuotrauka

Drama baltame fone

(Dramaturgo debiutas režisūroje)

Naujas Oskaro Koršunovo teatro Vilniuje pastatymas — jauno lietuvių dramaturgo Marius Ivaškevičiaus pjesė „Malyš“. („Malyš“ rašomas su rusiška raide. „Y“ reiškia „Mažylis“). Su šiuo spektakliu šis skandalingos šlovės teatro pasakojimas atsigręžė į Lietuvos gyvenimo realijas. Ar tai veikalas apie gyvenimą, ar apie mirtį — tesprenžia žiūrovai, nes keistai besivadinantis scenos veikalas pasakoja apie tremtį, apie karo metus, apie pokarį. Iš tiesų tai nėra pasakojimas, bet originaliai sukomponuoti dramatiniai fragmentai, laike ir erdvėje prasilenkiantys dialogai, ekspresyvi samonės ir pasakojimo proveržiai, autoriaus vaikystėje girdėtų istorijų nuotrupos, įprasminamos scenos vaizdais ir veiksmis.

Šį veikalą režisavo pats autorius Marius Ivaškevičius, Lietuvos teatro praktikoje tai išskirtinis atvejis — autorius savo idėjas parodo scenoje taip, kaip jis pats jaučia ir mato. Lietuviškų raidžių junginių veikalą pavadiname, kaip ir rusiški intarpai pačiame vaidinime, išreiškia spektaklio mintį ir nuotaiką: tai mažytė Lietuva, jėga ir prievarta sukryžmintas su Sibiro platybėmis, tai pasakojimas apie žmones, kurių ligi tol be galo tolimi gyvenimai absurdiškai susilieja ir užsiveržia likimo mazgais. Juos atmazgyti gali vien tik tra-

giška baigtis, nors autorius perspėja: „visų tragiškų to laikotarpio įvykių, kurie šmėsteli pjesėje, ir to, kas atsitinka pjesės personažams, pernelyg nedramatinti“.

Jauni spektaklio kūrėjai, priešingai nei bausiuosius įvykius išgyvenę tremtiniai savo prisiminimų knygoje, taip ir elgiasi — jie įvykių ir likimų nedramatina, neretai netgi pasiūpa iš jų. Tačiau tai, kas vyksta scenoje, visvien yra drama ir net tragedija: B. Sruogos *Dievų miško* intonacijos, girdimos M. Ivaškevičiaus pjesėje, yra juokas pro sąžarą.

Keturis personažus — lietuvių tėvą ir dukrą bei rusų motiną ir sūnų vaidina aktoriai Arvydas Dapšys, Gabriela Kuodytė, Tatjana Liutajeva, Algirdas Dainavičius. Pjesės turinį paaiškina autoriaus prierašai prie veikėjų vardų: „Silvijos tėvas, kaimo inteligentas, vėliau tremtinys“, „Silvija, jauna lietuvaitė kaimietė“, „Nastia, aukštąs pareigas Rusijos Sibiro gyvenvietėje užimanti pusamžė moteris“, „Lionia, Nastios sūnus“ (jis ir yra „malyš“, t.y. „mažylis“). Lietuvių tremtyje sutinka pusamžę rusę ir ją įsimyli, o „mažylis“ Lionia, grįždamas iš Vakarų fronto „ant tanko“, užsuka pas patėvio dukrą ir pasilieka Lietuvoje. Dramaturgas žaidžia literatūrinį žaidimą, pateikdamas prie savo veikėjų jų trumpas neva dokumentiškas biografi-

jas, „kad gyvenamasis metas, geografija ir kalba neužgožtų žmonių, nepadarytų jų tik laiko ar geografijos įkaitais“.

Baltame, kaip snieguotos Sibiro platybės fone (dugne) (scenografe Juratė Paulėkaitė) keturi personažai vaidina savo gyvenimo dramą su grotesko ir absurdo teatru būdingais posūkiais, su lyrikos, poetinio teatro intarpais ir dar kažkuo nenusakomu, ką atnešė į scenos meną režisūroje debiutuojantis dramaturgas M. Ivaškevičius. Paradoksų kupinas vaidinimo stilius, suprantamas jaunesniesiems žiūrovams, kaip ir „sūrus“ žodeliai, kurių nevengiama scenoje. Pastaruoju metu lietuvių teatras buvo visiškai nusigriežęs nuo Lietuvos reikalų ir maitinosi vien rusų, vokiečių, anglų teatro ne visados geriausiais „patiekalais“. O štai pasirodė net dvi lietuviškos premjeros — be šios dar ir „Barboros Radvilaitės testamentas“ pagal Sigito Parulskio tekstą Jaunimo teatre. Gaila, kad Barboros Radvilaitės testamentas tėra pasityčiojimas (ir labai nešvankus) iš mūsų istorijos ir jos veikėjų. Laimei, Marius Ivaškevičiaus scenos kūrinys bent jau nesityčioja iš skausmo, tik neįprastais ir gana rizikingais būdais kalba iš scenos apie tragiškus praeities gyvenimo puslapius.

Grazina Mareckaitė

Jonas Mekas.

Algimanto Žižiūno nuotrauka.

tame laiške J. Mekas taip apibūdino šį savo paskutiniąsias filmą: „Matysite mano gyvenimo dvidešimt penkis metus. Nieko šitam filme neatsitinka... Viskas eina labai kasdieniškai... Kasdieniški džiaugsmai... draugai... susitikimai... kelionės... Vakaronės... Vaikai gimsta, auga, viskas labai normalu, be tragedijų, be hollywoodinių įtampų, be siurprizų...“

Filmo antacijoje J. Mekas taip pat aiškina, kad norėjęs

tais. Laikraštyje taip pat pažymima, kad šis ilgas filmas žiūrovų neatbaidė. Priešingai. Filmas buvo puikiai įvertintas praėjusių metų Berlyno tarptautiniame kino festivalyje, gerai sutiktas Paryžiuje, Šveicarijoje, Austrijoje, kitose Europos šalyse. *NY Times* pažymi, kad šis J. Meko filmas taip pat bus matomas „Whitney Museum“.

Filmą taip pat gerai įvertinęs, *The New York Times* apžvalgininkas A. Taubin rašo, kad J. Mekas naudoja kamerą lyg jautrus, bet patyręs, igūdęs filmininkas. Štai, pavyzdžiui, filmuoja kaimynų gyvenimą — vyrą, rodantį šeimos

POEZIJOS VAKARAS (iš 1 psl.)

parašyta vien iš piktumo. Žodis veržlus ir pašaipus, todėl visi susirinkusieji iškart pabunda iš lyrinio susikaupimo ir pratrunka juokais. Dar prieš prasidedant vakaro programai graibstyte išgrabstę poeto knygą *Sokratas kalbasi su vėju*, už kurią Sigitui Gedai ir paskirta Lietuvos Rašytojų sąjungos premija, bei kitus atsivežtus leidinius, susirinkusieji nebuvo nusiteikę greitai paleisti svečią, todėl po paskutiniųjų, iš anksto skaityti numatytų eilių, turėjome malonumo dar kartą išgirsti Z. Dainienės deklamaciją, o po jos S. Geda visus plačiau supažindino su premijai pelniusio rinkinio *Sokratas kalbasi su vėju* eilėmis. Beje, paties autoriaus žodžiais, tai pirmoji poeto knyga, kai jis galėjo laisvai ir nevaržomai parinkti jai eiles. Eilės ir poemos — iš įvairių laikotarpių, visumoje sukurto per keturiasdešimt metų.

„Man pačiam poezija prasižada ten, kur baigiasi tai, kas išmoka. Tradicija yra atminčių tradicija yra ritualas, bet aš nenorėjau dalyvauti juose

Literatūrologas Algirdas Titus Antanaitis supažindina poezijos vakaro klausytojus su Sigitu Gedos kūryba.

kaip anoniminis asmuo. Troškau būti išgirstas... Poezija, kaip ir muzika, laikas ir atmintis gyvena tarpuose, pauzėse, dermėse, jungtyse, pati

„aukščiausioji“ — netgi ne kaip virpesiai ir vibracijos, o kaip šitų suma, mišios. Tiesa, kartais guodavo ir labai paprasti, užmiršti lietuviški, lenkiški, gudiški, jotvingių, dzūkų, žemaičių, lotynų, sanskritų kalbų žodžiai. Nuotrupos ir santrupos. Iš pasaulio poezijos „pasimėčiau“ *Giesmių giesmę*, *Psalmes*, senąją graikų lyriką, Dante Alighieri, Villona, Baudelaire'ą... (iš autoriaus žodžių).

Perskaityta „Giesmė apie gimtąją pirką“, dar keletas eilėraščių, o pabaigai eilės skirtos poetės Juditos Vaičiūnaitės atminimui.

Savo nuožūra norėčiau iliustruoti šias eiles ištrauka iš „Giesmės apie šventąją Lietuvos upę“, kurioje labai būdingu poetui stiliumi išreikšti S. Gedos pergyvenimai, rūpestiai ir svajos:

...Kitos gentys užėmė, o lietuvis neliks čia ne kvapo, Gudijoj šitai buvo — o rūpi pasauli kam nors?

Kad nė vieno žmogaus, kad trobos nė vienos, anei kryžiaus nei kapo, — Negi manot, nabagai, kad svetimas dievas užtars? Aš vėmiu tulžimi, aš ir pats čia gyventi nenoriu, Tebūnie šitas kraštas prakeiktas sykiu su manim, — Jeigu būtų tauta! Atsirastų ir duonos, ir oro, Atsigautų ir Nemunas, gausių putota vilnim! Mūsų žuvys sugrįžtų, o moterys imtų gimdyti Šviesiaplaukių ir juodbrūvių aiškių sapnuotus vaikus, Apsiriščiau kaip šventas Pranciškus gelsva kviečio grįžte Ir galėčiau juos krikštyti, ir laimintų aukštas dangus...

Vakaras praėjo labai greitai, ir tikrai ne vienas būtų dar ir dar likę pasiklausyti poetę. Tačiau viskam ateina pabaiga, tad ir mums teko skirstytis. Iki Seštųjų poezijos dienų Čikagoje!

Penktajame poezijos vakare po programos apie poeziją pokalbį veda (kairėje) poetė Liūnė Sutema su literatūrologe Virginija Paplauskienė ir poetė Eglė Juodvalkė (dešinėje) su *Draugo* kultūrinio priedo redaktoriumi Kęstučiu Trimaku. Klausosi (kairėje viršuje) Aldona Markelienė ir dr. Daiva Markelienė.

„Ir aš vaikštau čionai...“

Sigita Geda

Gimęs 1943 m., Sigita Geda eilėraščius pradėjo rašyti prieš daugiau nei 40 metų ir pirmąjį rinkinį *Pėdos* išleido 1966 metais. Po metų išėjo ir antroji knygelė — poema *Strazdas*, pagal kurią vėliau muzikas Bronius Kutavičius sukūrė operą.

Išleides dar trejetą rinkinių (26 rudens ir vasaros giesmės (1972), *Mėnulio žiedai* (1977), *Žydinti slyva Snaigyno ežere* (1981)) Sigita Geda už rinktinę *Varnėnas po mėnuliui* laimėjo 1985-tų metų Valstybinę literatūros premiją.

Iki šių metų išėjo dar penketas rinkinių: *Mamutų tėvynė* (1985), *Žalio gintaro vėriniai* (1988); Babilono atstatymas (1994); *Jotvingių mišios* (1997) *Skrynelė dvasioms pagauti* (1998), o pagaliau ir šiuometinis *Sokratas kalbasi su vėju*, už kurį Sigita laimėjo šių metų Lietuvos Rašytojų Sąjungos premiją.

Sigita Geda rašo ne vien poeziją, bet ir dramos kūrinius: scenarijus filmui *Velnio nuotaka* (1974), pjesės: *Komunarių gatvė* (1974), *Paskutinės pagonių apeigos* (1978), *Meilė ir mirtis Veronijai*, *Kaulo senis ant geležinio kalno* (1976), *Panteistinė oratorija* (1980), *Pasaulio medis* (1987), *Magiškas Sanskrito ratas* (1998), *Inteligentiškas beprotnamis* (pagal A. Vieniūolio *Inteligentų palatą*)

S. Geda rašo ir eilėraščius vaikams, kurių išleista beveik tiek pat knygų: *Užmigę žirgeliai* (1970), *Baltojo nieko dainelės* (1977), *Mėlynas autobusiukas* (1980), *Vasara su peliuku Miku* (1984), *Dainuojantis ir šokantis mergaitės viversėlis* (1981), *Karalaitė ant svarstyklių* (1984), *Pranukas pramaniūgas* (1984), *Močiutės dainos* (1991), *Valkataujantis katinas* (1998).

S. Geda yra ir geras vertėjas, išvertęs eilę J. Bobrowskio, J. Brodskio, P. Celano, G. Traklio, M. Cvetajevovos, F. Garcia Lorcose, J. Kaplinskio, A. Mickevičiaus, Cz. Miloszo, Novalio, R. M. Rilke's kūrinių. Atskiromis knygomis išėjo *Giesmių giesmė* (1983), *Psalmių knygos* (1997), Dante Aligieri, *Naujas gyvenimas* (1998), Francois Villono *Rinktinė poezija*, Gregoro Nerekacio *Sielvartingų giedojimų knygos* (1999) ir kt. vertimai.

S. Geda yra kritikas ir eseistas, parašęs daug recenzijų ir išleides straipsnių knygas: *Ežys ir Grigo ratai* (1989), *Man gražiausias klebonas — varnėnas* (1998), *Žydintys lubinai pilialkalnių fone* (1999).

Jo poezijos knygos yra išleistos vokiečių, švedų, rusų, anglų, norvegų kalbomis.

Daugelis, manau, prisimins Sigito Gedos prakalbą Vingio Parke nepriklausomybės atkūrimo dienomis, su kuriomis buvo važinėta ir kitur po Lietuvą. **Algirdas Titus Antanaitis**

Sigito Gedos, debiutavusio *Poezijos pavasaryje* 1965 keliais eilėrašciais iš ciklo *Pėdos*, kūrybą V. Šimkus taip aptarė: „eilėraščiai nelygūs, jų turinyje ir formoje daug chaotiško valiūkavimo. Gal kas nors panašiai iš paviršiaus apibūdintų jo kūrybą ir dabar. O tačiau jo poetinė veikla yra panaši ir dabar — „I žmones, į knygas lendu — / Apuostinėju tūkstančius pėdų“. Štai dar ir dabar, sliekams lendant iš po žemių, „vaikščioju čionai, ieškodamas laikraščio. Toksai dabar mano gyvenimas“. Po „Poezijos vakaro“ programos Čikagoje, kai jis apsuptas besikalbančių su juo — pats blogiausias laikas užmegzti rimtesnį pasikalbėjimą. Vieton gyvo pokalbio jis tuoj pasiūlė savo vėlyviausią viešą, pasikalbėjimą *Dienovydyje* (2001 gruodis), leisdamas suprasti, kad šiuo metu tie atsakymai pavaduoja jį ir šį kartą. Tikrai, juose jis dalinasi savo mintimis, kurios ir mūsų skaitytojus geriausiai supažindins su juo patiu, jo kūryba — gal bent kai kam bent šiek tiek bus aiškiau ar paslaptinčiau... **Kęstutis A. Trimakas**

Apie savo poeziją

„Aš esu girdėjęs pačių keisčiausių savo poezijos apibūdinimų. Man pačiam nedera charakterizuoti save patį. Nuo Homero laikų 'idealus poetas' turi būti aklas, t.y., privalo regėti vidumi. Graibytis aklojo tamsoj. Kartais sakau (kai paklausia), kad 'matu nematydamas'. Deja, nematau taip gerai, kad regėčiau, kas bus“.

Lietingas pavasaris Justiniškėse

Sliekai ant visų šaligatvių. Seniausioji žemės, mėsa jau išėjo iš žemės.

Žmonės eina visur, traisko juos nušleivintais batais, tačiau nerenka niekas. Nevalgo.

O yra juk tautų, labai daug tautų žemėj ir po žeme, valgančių sliekus.

Ir aš vaikštau čionai, ieškodamas laikraščio. Toksai dabar mano gyvenimas.

2000

Sukeistos galvos

Petrui Repšiui

Kartą ėjo Kristus su Petru, skelbdami Evangeliją, o iš paskos juos visur vaikėsi Boba su Velniu, juokėsi, kaišiojo liežuviu...

Kristus ir sako Petrui:

— Eik, sutvarkyk anuodu! Petras nulėkė, žybt žybt nurežė galvas Bobai su Velniu... Kristus jį klausia:

— Ką tu ten padarei? — Sutvarkiau Bobą su Velniu, — sako Petras. — Argi aš taip liepia! — pasidvyjo Kristus, — — Eik ir atstatyk viską kaip buvo!

Petras vėl nulėkė, paėmė Bobos ir Velnio galvas, pritašė jas ant pečių, tačiau besukbėdamas sukeitė...

Taip ir vaikšto dabar, kur tiktai nepažvelgsi: Bobos su Velnio, o Velnias su bobų galvomis...

Dėl to dabar velniai niekam tikę, o moteriškos viską išmano!

1999

Lietuvių kavalerija apleidžia Vilnių

rekonstrukcija 1655

P.S. Mažas ir girtas žmogus, krivuliuojantis per geltoną rudens lietu... Štai apie ką pagalvojau! O tada, spaudžiama masiklių bei švedų, lietuvių igula pasitraukė iš Vilniaus. Skiriama a. a. Juditos Vaiciūnaitės atminimui.

Sonatina

Kas beprikelty mirusiąją naktį? — patrankos buvo apdrėtos sniegu, Dominikonuos nepaliovė plakti dar kelios vėliavos... Tegu

kas nors išraižo tavo veidą, šnekas pažadins, gudiškas. Paskum dar tamsėlesnės miglos nusileido, bažnyčiose šiek tiek žolėm, vašku padvelkdavo.

Visi mes bitės, avilį praradę, kam guolis brolis šaltas grindinys, ir aš, ranka apglėbus jaučio sprandą, vagis, maskvėnas, gudas, samdiny, — iš viso to, ką lūpos tarti bando išsina vienas ilgas sakiny.

Visi senieji miestai — girių landos, svarbiausia, žinoma, šiek tiek ugnies ir moters; perlųti vežimai, perluotės, perlai ir vedliai užkime, ir dar kažkas iš kūno įžūlaus.

Tokia tavoji šiaurė, atminimai, neramūs pirštai, liečiantys portalą, bazilijonai, blezdingos, skandalas, — varlė neužkukuos mums gegute, paskui Spengla ir galas, galas, galas... Kad išsigelbėtum! Kad aš tave išgelbėčiau! Bėgte!

2000-2001

Apie visuomenę

„Protinga visuomenė vertina tai, kas margališka, keista, fantastiška. Tikras mokslas ir tikra poezija užsiima pažinimu. Pats žodis visuomenė mano ausyse skambteli kaip 'žmonės, turintys visko', bent jau proto ir širdies“.

Ar galvoja apie mirtį, Dievą, anapustinį gyvenimą

„Man kartais atrodo, kad daugiau nieko ir neveikiu, — visais būdais, net pačiais bjauriausiais, mane persekioja šios mintys. Tai, kad bandau užrašyti, esu įvardijęs kaip 'poezija', vengiu vartoti žodžius 'poezija' ir 'poetas'. Man čia prasideda kažkokia

Vieno lenko nebaigtas eilėraštis

kuomet bombos pradėjo krist ant bažnyčių...

Ten, kur važiuodavo labai ilgi traukiniai, Buvo kraštas, siūbavo laukai, Pilni žalio javo, — Čirendavo viversėliai... Čirendavo viversėliai...

O toliau neatsimenu, susimaišiau, neatsimenu nieko...

Atsiprašymas trumpas, staigus, Kaip kur nors pastalėj užrakinti žaibai, pavyzdžiui, melsvo aksomo dėžutėse.

Jozefas Cechowiczius 1939, dar Vilnių, Dominikonų gatvėje iš kiemo pusės, kur yra sodas ir obelų.

2002.1.16

Slankos netoli nuo Zujūnų

diegia beveik po mentikauliais

Tilvikinės, rudraibės, ilgasnapės bei trumpakojės vištelės su nematomom tarpvietėm, slapūs girių paukšteliai, lotyniškai Scolax rusticola — gegužraibių blykstėse, o ir vakar mačiau: bent 6, buvo apsiukuodavusios, ėjo pasistaipydamos, slankiojo, tarsi slėptų sau po skvermais „Ledos“ arba kokio kito atskiesto svaigalo, saldžiai kvepėdamos bent jau mano šunėkui, kitos dar vylėsi padraugauti, ypač tos, kur su strazdanom pauodegiuos, flirtuotojos, koketės, kvatotojos ir kortaujančios naktimis po žvaigždynais... Yra daug gūžtaviečių, kur įmanoma būtų poruotis, bet — sakau, pabandyk jas išduktinti, kol nesutemo.

Esu prisiekęs andai ir dabar prisizadu

Tada, kai kojos bus išalusios į standų, rausvą priemolį, o ant pečių užaugęs visas kalnas su žydinčiom gudobelėm, su atvertom trobelėm, — tada tikrai, tikrai pareisiu, grįšiu čia maurodamas, įniršęs, senas griausmavaldis jautis

(su kažin kokiais kūdikiais, su dar šlapiais moliuskais ant pečių...)

Pasižadu, tai pionieriaus garbės žodis, dievaži.

2002.1.17

Džiaugsmas balandžio popietę,

kai išėjau po lietaus bei sniego, buvo beveik atšilę, karklų žirginiai, gudobelė.

Ėmiau galvot — reikia labai ilgai gyventi, kad pamatytum kokie yra gražūs akmenys mūsų šiauriniuos laukuos!

Ypač tie, žalio granito, su nuoskilom, dulkėm, smėliu...

Turiu padėkot Dievui, leidusiam man gyvent šitiek metų, — užgyvenau kaip žmogus atspalvį, daug atspalvių, o ne spalvą... (Visi akmenys tėra vieno Dievo kūno likučiai, kraujas, kaulai, mėsa susigėrė į šitas išnaras...)

2002. IV.4-5

tabu zona, draudimai. Norėčiau, kad 'anas' gyvenimas būtų, kolei kas — vieni skaudūs nusivylimai“.

Apie kūrybą

„Kūryboje mane visada domindavo 'nesąmoninga zona'. Už to, kas suprantama, suvokiama, nujautiama, plyti dar viena, didelė ir skaidri, arba tamsi ir juoda, tarkim, tamsraudone, erdvė. Numoju ranką į eilėraščius, kurie neturi šitos erdvės, kartu ir — traukos lauko. Jeigu norite, tai man atskaitos taškas, kriterijus. Užmetu akį ir matau. Arba paklausau ir girdžiu“.

Ar suprantate?.. Ar nujaučiate?.. Ar dar kaip kitaip?..

ŠVYSTELEJIMAI

ASTRONOMIJA

Energija pulsuojančioje erdvėje gimsta žvaigždės

Hubble erdvės teleskopu pagaunami vaizdai liudija tai, kas atsitiko ten erdvėje prieš tūkstančius šviesmečių — laikotarpį, kurio metu šviesa keliavo iš ten iki mūsų ar teleskopo. Apskaičiuojama, kad ir mus apšviečianti ir šildanti žvaigždė, Saulė, iš erdvės dujų ir dulkių masės gimė maždaug tuo pačiu metu, maždaug prieš 5 milijonų metų. Kvapą užimanti drama visatoje.

GIMSTANTI ISTORIJA

Vienas įtakingiausių visų laikų popiežių

Popiežius Jonui Pauliui II gegužės 18 d. sukanka 82 metai. Nors susilpnėjęs kūnu (ypač po atentato 1981 05 13), lieka nepalaužtas ištverminga dvasia. Vien dėl savo kelionių, bet ypač dėl savo tvirtų sprendimų ir nuolatinės evangelizacijos jis yra tapęs vienas įtakingiausių visų laikų popiežių. Biografai, intelektualai ir istorikai vis labiau gilinasi tiek į jo pasaulėžiūros pagrindus, tiek į jo įtakos galią. Kaip pavyzdį paminime politikos, ekonomijos ir socialinės etikos profesorius, italų Rocco Buttiglione, kuris neseniai parašė 384 psl. knygą *Karol Wojtyła: The Thought of the Man Who Became Pope John Paul II*. Šis autorius pabrėžia dvi pagrindines šio Ganytojo sąvokas: žmogiškąją meilę ir veikiantįjį asmenį, o taip pat — artimą pokalbį su šiuolaikine žmogiškąja patirtimi per poetinę kūrybą.

TYRIMAI

Kaip noksta ir bręsta vyresnioji karta

Psichologas George E. Vaillant išspausdino savo ilgalaikių tyrimų rezultatus knygoje *Aging well* (Little, Brown, 373 psl.) apie sėkmingą ir nesėkmingą senėjimą, t.y., apie veiksmus, kurie turi teigiamą įtaką psichinei ir fizinėi sveikatai.

Rasta, kad sugyvenimas santuokoje yra kur kas tikresnis psichinės ir fizinės sveikatos indikatorius už žemą cholesterolio lygį. Panašiai pastebėta, kad humoras, palaikymas teigiamą ryšį tarp susituokusiųjų, prisideda prie santuokinio bei asmeninio psichologinio sveikatingumo.

Vyresnieji, kurie nokdami sugeba sudaryti naujas draugystes — ir ne tik su bendraamžiais, bet ir jaunesniais — rodo didesnę asmeninį sveikatingumą, negu tie, kurie to nesugeba. Labiau subrendusiai noksta tie, kurie sugeba pastebėti ir įvertinti savo vaikų savarankiškai įsigytas gerąsias savybes, negu tie tėvai, kurie temato tik savo įtaką vaikuose, pasisėkusią ar nepasisekusią.

Nerasta, kad senatvėje žmonės darosi išmintingesni automatiškai: laikas nesuteikia išminties. Tik tie, kurie jau ir ankščiau, viduramžyje ar net jaunystėje, sėmėsi išminties ar net dvasingumo, palapsniui tapo išmintingesni bei dvasingesni ir senatvėje. Ne fizinė sveikata ar nesveikata vienaip ar kitaip lemė laimingą ar nelaimingą nuotaiką: net kai kurie sunkiai sergantieji sugebėjo išlaikyti giedrią nuotaiką ir jautėsi laimingesni už tuos, kurie buvo fiziškai už juos sveikesni.

Visa tai rodo, kad bręstama ne automatiškai, bet atvirai ir teigiamai atsiskleidžiant tekančio gyvenimo prabėgančiai patirtčiai.

LEIDINIAI

Vytauto Bubnio romanas Balandžio plastėjime

Šių metų vasario pradžioje pasirodė naujas (jau 14-asis) žymaus lietuvių rašytojo Vytauto Bubnio romanas *Balandžio plastėjime* (leidykla „Alma littera“). Skaitytojai, kritikai romanu susidomėjo, vienur kitur vyksta jo pristatymai. Balandžio 4 dieną Vilniaus Adomo Mickevičiaus viešojoje bibliotekoje taip pat įvyko susitikimas su V. Bubniu jo naujos knygos pasirodymo proga.

Apie romano sumanymą, jo tikslus kalbėjo pats autorius. Jo žmona, žurnalistė Elena Kurkietytė pateikė keletą idėjų rašytojo kūrybinės „virtuvės“ faktų, papasakojo apie jo reiklumą žodžiui, taip pat priminė, kad romanas pradėtas rašyti Indijoje, sutikus būsimą knygos prototipą.

V. Bubnio kraštietis, poetas, dramaturgas Justinas Marcinkevičius (abu kilę iš Prienų rajono gretimų kaimų — Čiudiškių ir Vazatkiemio) pasidžiaugė nauja kolegos knyga, pažymėjo jos aukštą humanistinį patosą, novatoriškas idėjas. Apie tai, kaip knyga pateko į „Alma littera“ lei-

dyklos planus, kokį įspūdį sukėlė, perskačius ją, kalbėjo romano redaktorė Bronė Balčienė. Aktorė Gražina Urbonaitė paskaitė romano ištrauką.

Literatūros kritikas, šių eilučių autorius, apžvelgė ligšiolinę V. Bubnio kūrybą ir detaliau panagrinėjo naująjį romaną, pavadinęs jį didele meilės sėkme. Pirmą kartą grožinėje kūryboje V. Bubnys išėjo už Lietuvos ribų, vaizduoja „svetimą“ medžiagą ir tipą — 1996 metų Bosniją, nualintą pilietinio karo ir sumaišties. Romano tema bendra žmogiška bei amžina: žmogaus nusikaltimas, atpildas už jį ir atgaila. Kaip jau būdinga V. Bubniui, šia temą jis sprendžia, remdamasis religine-filosofine koncepcija. Egonas Rubajus (pagrindinis veikėjas) įsivelia į pilietinio karo sumaištį, nusikalsta, susitepa krauju, tačiau jis moraliai nedegraduoja, pabėga iš fronto, pergyvena dėl savo veiksmų, atgailauja ir dvasiškai keliai. Gili ir puikiai meniškai įrodyta pagrindinė romano idėja — žmogus į nuodėmę

iklimpsta tada, kai nutolsta nuo Dievo, ir iš jos pakyla, kai vėl prie Jo artėja. Egonas ruošiasi užsivilkti vienuolio abitą, bet apsirėngė kario uniformą, į rankas paėmė ne kryžių ar maldaknygę, bet automatą „Uzi“.

Toks meninis sprendimas atvėrė autoriui plačias galimybes kelti aktualias politines ir religines problemas. Didžioji romano veiksmo dalis vyksta vienuolyne, į kurį Egonas vėl sugrįžta ir priimamas dirbti senovinių freskų restauratorium. Čia, šventoje vietoje, ir vyksta pagrindinis mušis už Egono dvasinį prisikėlimą; jam ranką tetiesia tik gvardijonas, tėvas Severinas, o kiti du vienuoliai broliai elgiai visai nebroliškai, įtarinėja jį dėl jo praeities, kerštauja už jam suteiktą pernelyg laisvą regulą, už jo nestandartiškas pažiūras į freską „Judo pabučiavimas“, kurią jis restauruoja.

Tėvas Severinas savo atjauta, meile lengvina Egono kanciją, ramina jį, suteikia išrišimą ir išsiunčia pasitobulinti į Italiją. Čia jis susipažįsta su kunigu, kuris pataria jam sielą gydyti Indijoje. Egonas svamio ašrame patiria dvasios palaimą, sutinka žavią moterį Amritą, kurią išsimyli platoniską meilę. Tokiu būdu tėvo Severino prieš išpažintį jam išsakyti mintis, kad teisiaisiais ir išganytaisiais išliks tie, kurie „atsities meilėje“, čia, Indijoje, įsikūnija konkrečia Egono dvasine patirtimi. Šitokiu pavyzdžiu V. Bubnys pasako, kad krikščionybė ir induizmas papildė vienas kitą, o už viską aukščiau yra meilės religija, kurios apraiškų esama dažnoje religijoje. Žmonės ir net tautos supriešina ne pačios religijos, bet nesugebėjimas pasiimti iš jų kvintesenciją — gerumą, taikingumą ir meilę.

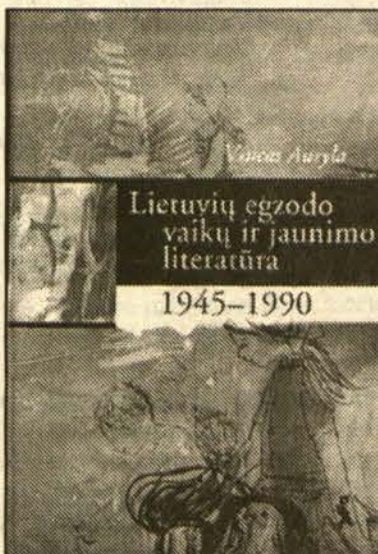
Vadovaudamasis tokia idėjine samprata, V. Bubnys daro įdomius eksperimentus romane: leidžia savo personažui, restauruojančiam freskas „Judo pabučiavimas“ ir „Pietą“, atitolti nuo originalo tiesos ir interpretuoti jas, remiantis sava menine intuicija ir rytietiška prašviesintos kancijos papildyta krikščionybės doktrina.

Taigi, dangiškasis teismas (teologine prasme) Egonui baigiasi sėkmingai — jo siela apvalyta, dvasia prisikėlus. Tačiau žemiškasis teismas tik prasideda, jį pradeda taisyti policija, ieškoti būtų ir nebūtų kalti. Jam kyla reali grėsmė ir tėvas Severinas siūlo išvykti į užsienį, kad jis ten galėtų išsaugoti atgijusią dvasią ir prabudusį menininko talentą. Egonas ir pradžių su pasiūlymu nesutinka, nes norėtų užbaigti „Pietą“, bet svyruoja, svarsto. Romanas ir baigiamas nerimo, baimės gaidelėmis.

Idomi romano forma: pasakotojas Valentinas Indijoje sutinka paslaptingą vyriškį Egoną, su juo gal dešimt dienų ašrame pabendrauja ir išsiskiria. Grįžęs į Lietuvą, paštininkė atneša Valentinui storą bandomą — joje, pasirodo, sudėti Egono dienoraščiai, apmąstymai apie savo dramatišką likimą. Tų dienoraščių kūrybinis perdirbimas ir sudaro romano siužetą. Suprantama, tai tik graži literatūrinė išmonė, nes jokių užrašų iš jokio Egono autorius negavo. Egono paveikslas — V. Bubnio vaizduoties rezultatas, liudijantis išaugusį autoriaus intelektualumą, stiliaus meistriskumą...

Romaną leidykla žada vežti į pasaulinę knygų mugę ir

Lietuvių egzodo vaikų ir jaunimo literatūra

Gana dažnai dideli ir svarbūs darbai atliekami vieno pasiryžėlio su keliais entuziastingais pagalbininkais, be didelių komitetų, be garsių pranešimų. Taip įvyko šįmet, kai tartum netikėtai, pasirodė viena svarbi knyga — *Lietuvių egzodo vaikų ir jaunimo literatūra*, I tomas — prof. Vincas Aurylos, pedagogo literaturologo, penkerių metų kruopštaus darbo vaisius.

Tai išpūdinga, 638 psl. antologija, egzodo rašytojų proza skirta vaikams. Viršeliui patraukliai panaudotos dail. Nijolės Palubinskienės ir dail. Alfonso Žviliaus iliustracijos (iš N. Jankutės ir Ant. Vaičiaičio knygų).

„Sudarytojo žodyje“ prof. V. Auryla rašo, kad „lietuvių egzodo vaikų literatūra, gimusi iš XX a. tragiško tautos likimo, jau ima dengti laiko dulkių klodai... ir šis unikalus tautos kultūros turtas dabartinės Lietuvos skaitytojų nežinomas... todėl šiuos literatūros lobius reikia gražinti ir rašytojų išsvajotą tėvynę Lietuvą“.

Prof. Auryla egzodo vaikų ir jaunimo literatūrą pradėjo tyrinėti prieš 25 metus, anot jo, sunkiomis sovietinio varžymo aplinkybėmis, Tik Lietuvai atgavus nepriklausomybę, jis galėjęs surengti pastovų seminarą šia tema ir sulaukęs didelio studentų susidomėjimo. Netrukus buvę parašyta net diplominių darbų bei magistro studijų, parengta šios literatūros šakos programa, ir jau 1996 m. išleistas jos konspektas. Visa tai akivaizdžiai siūlė, kad būtų parengta ir išleista lietuvių egzodo vaikų literatūros antologija. Ir taip prof. Aurylos pastangomis su išievojais rašytojų talka (LRD-jos pirm. St. Petersonienė ir rašyt. St. Dziugas) bei Lietuvių fondo lėšomis gimė šios antologijos I tomas. Antrajame tome bus surinkta egzodo poetų ir dramaturgų kūryba vaikams; trečiasis tomas — studija apie šios literatūros užuomazgas bei raidą.

Antologijai atrinkti kuriniai, kurie buvo skirti skaitytojui iki 18 m. Pagrindinis kriterijus — meniškumas ir sugebėjimas paveikti atitinkamo amžiaus skaitytojo dvasinį pasaulį, vaizduojant bendražmogiškas vertybes ir išgyvenimus.

Taip šioje knygoje susitelkę gausi ir idomi egzodo rašytojų draugija nuo pačių vyriausių mūsų literatūros korifėjų, kaip J. Švaistas (g. 1891), A.

pristatyti kaip vieną idomiausių šiuolaikinės lietuvių prozos reiškinių.

Alfredas Guščius

Pasiškinimai: ašramas — nuošali buveinė arba vienuolynas; svamis — induistų religinio ordino narys, dvasinis mokytojas.

Giedrius (g. 1892), J. Jankus (g. 1906), A. Vaičiulaitis (g. 1906), St. Zbarskas (g. 1911), iki „viduramžių“, kaip J. Kaupas (g. 1920), N. Jankutė (g. 1929), K. Almenas (g. 1932), D. Bindokienė (g. 1932), na ir pačių jauniausių, jau svetur gimusių, svetur mokyklą baigusių, kaip O. Mikailaitė (g. 1944), A. Kubiliūtė (g. 1960), D. Užubalytė (g. 1960).

Tarp tų dailių viršelių marguoja net 57 vaikams rašiusių autorių kūrybinis derlius. Labai puiku, kad čia galima pasidžiaugti ir jų knygų iliustracijomis bei sužinoti iliustratorių vardus, ir tų, kurie prieš gerą pusimtį metų puošė Lietuvos vaikų knygas (P. Osmolskis, V. Stančikaitė), ir tų, meno mokyklą išievojioje baigusių (N. Palubinskienė, Rita Kupcikevičiūtė) arba net pačių autorių (jaunųjų) pavykę piešiniai (M. Pakalniškytė, O. Mikailaitė).

Antologijos įvade — išsamus dr. G. Anysaitės-Slavenienės straipsnis „Lietuvių egzodo vaikų literatūros bruožai“. Jame ši humanitarinių mokslų daktarė ir kultūros istorikė nagrinėja išievojioje sukurto literatūros vaikams užuomazgas ir poveikį į to ypatingo meto dailiojo žodžio poreikius. Čia ji apžvelgia tikrai spalvingai išvietintųjų asmenų stovyklose susitelkusį rašytojų būrį ir jų kūrybą vaikams nuo

Prof. Vincas Auryla

pačių geriausių anos nepriklausomos Lietuvos vaikų literatūros specialistų iki švėtimame krašte subrendusių „egzodo augintinių“ ir pačių jauniausių, jau svetur gimusių.

Dr. Slavenienė šią literatūrą skirsto į tris skirtingus periodus: 1945-1950 m. rašyta Vakarų Vokietijoje, išvietintųjų asmenų stovyklose, 1950-1970 m. rašyta įsikūrimo metu užaugusių, rašytojų atėjimą į vaikų literatūrą.

Pokario pabėgėlių stovyklose, nepaisant varganos buities, virė kultūrinis gyvenimas: steigėsi leidyklos, leidžiami laikraščiai, nemažai knygų. Vien tik vaikams buvo išleista 50! Įsikūrimo užjūriuose laikotarpis — dėmesys pedagoginiams leidiniams, lietuviškų mokyklų steigimas, pastangos nesutirpti svetimųjų jūrose. Vaikiškų knygų leidyba buvo nuostolinga. Negausios knygelės kartojo prieškarį Lietuvos temas be ryšio su nauja aplinka. Senieji Lietuvos kaimo ir gamtos modeliai nebetiko didmiesčiuose gyvenantiems lietuviukams, kur viskas drastiškai skyrėsi nuo rašytojų vaizduojamų.

Naujais tonais nuskambėjo Sonės Pipiraitės Tomarienės liaudies pasakų knygos („Saulės vestuvės“, „Ugnies žirgas“) ir ypač patrauklius nuotykių romanas paauklėjimas, R. Spalio „Gatvės berniuko nuotykių“.

Bet svetur gimusių vaikų literatūrinius poreikius, kaip dr. Slavenienė rašo, geriausiai suprato ir patenkino dvi, tuomet dar jaunos, naujos autorės: Nijolė Jankutė Užubalienė ir Danutė Brazytė Bindokienė. Jos įvedė naują tematiką ir sukūrė sėkmingus naujus modelius iš vaikams pažįstamos aplinkos. Šios autorės davė vaikų literatūrai naują impulsą, prailginusį lietuviškos vaikų knygos sėkmingą gyvavimą dar keliolika metų.

Visi 57 šioje antologijoje suburti rašytojai ir jų knygų iliustratoriai sudaro margą, idomią ir reikalingą įvairovę. Kiekvienas rašytojas pristatomas su trumpa, įžvalgia biografija, gale pažymint jojos knygų vaikams vardus ir iliustratorių pavardes. Tai ne tik svarbus dokumentas, iš užmaršties dulkių ištraukęs pamirštąjį ir dažnai tik podukra laikomą kūrybą vaikams, bet ir puiki medžiaga literatūros tyrinėtojams, studentams. Tačiau gal — labiausiai ši antologija reikalinga lietuviškųjų mokyklų mokytojams išievojioje, ir nemažiau, Lietuvoje. Su ja rankose, mokytojas gali praveisti labai įdomias, kūrybingas dailiojo lietuviško žodžio pamokas.

Didelė padėka prof. Aurylai ir jo talkininkams imūryjusiems ilgai nuošaly gulėjusią egzodo vaikų literatūros plytą į Lietuvos kultūros sieną. Todėl su pirmajame antologijos puslapyje Petro Rimkino eilėraščiu „Našlaitėlė“ galime pasakyti, kad

...Ir išėjo Našlaitėlė

[gimtini savo kraštą...]

Prof. Vincas Auryla. *Lietuvių egzodo vaikų ir jaunimo literatūra. 1945-1990. I tomas*

Proza. Parėmė Lietuvos fondas. Talkino rašyt. Stasys Dziugas ir Lietuvių rašytojų draugijos pirm. Stasė Vanaigaitė Petersonienė. Spausdino AB spaustuvė „Aušra“, 2002 m.

Nijolė Jankutė

Žurnalo Soter 6 (34) numeris

Žengiant į 2002 metus spaudoje pasirodė *Soter 6 (34)* numeris. Numerio temos gana įvairios: teologijos (kun. dr. A. Genutis „Asmeninės prelatūros Vatikano II susirinkimo dokumentuose“, kun. doktorantas K. Rugevičius „Šventybės sąvokos sąsajos su krikščionyste“, doktorantas St. Poniškaitis „Požiūrio į kanciją raida Senajame Testamente“, doktorantas Ž. Paulauskas „Ligonų patepimas. Biblinės ištakos ir ankstyvosios Bažnyčios praktika“, lingvistikos (doktorantas B. Ulevičius „Lotynų kalba kaip lotyniškojo rito esmėkalbė“, mariologijos (kun. V. Aliušis, MIC, „Marijos Nekaltojo Prasidėjimo garbinimas nuo Tėvo Stanislovo iki arkivyskupo Jurgio“, kun. prof. dr. K. Trimakas „Pasišventimo Marijai vaidmuo religinei ir asmenybinei žmogaus brandai“, kun. doktorantas Powel Chudzic, MIC, „Marijoniškoji Marija“ bei kun. dr. K. Pek, MIC, „Didieji pamaldumo Marijai pavyzdžiai“), viduramžių civilizacijos (vyr. lektorius R. Kazlauskas „Figūra ir fonas socialinėje viduramžių architektūroje“, kai kurie autoriai savo straipsnius paskyrė personalijoms (kun. dr. K. Žemaitis „Pirmojo Vilkauskio vyskupo Antano Karoso asmenybės bruožai“ bei kun. dr. R. Dulskis „Doctor Angelicus — angelizmas mokytojas“), žmogaus sampratos bei socialinio gyvenimo problemoms (kun. dr. K. Meilus „Dualistinė žmogaus ir pasaulio samprata“ bei kun. doktorantas S. Kasmauskas „Žmonių socialinio gyvenimo vystymosi opionalumo išsaugojimas“ bei katechetikos (doktorantė V. Vainiliūčiūtė „Tikybės mokytojų identitetas — kelias į profesinį rengimą“).

Siame numeryje išskirtini

Lietuvių rašytojų dėmesiui:

Lietuvių rašytojų draugija praneša, kad 2001 m. Lietuvių rašytojų draugijos literatūrinės premijos komisiją sudaro rašytoja Nijolė Jankutė-Užubalienė, poetė Irena Gelazienė ir rašytoja Laimutė Tornau.

Lietuviai rašytojai, nuolat gyveną užsienyje, savo knygas, išleistas 2001 metais, prašomi siųsti komisijos pirmininkei šiuo adresu: Nijolė Užubalienė, 4730 W. 83rd St., Chicago, IL 60652

Hab. dr. Alfonsas Motuzas